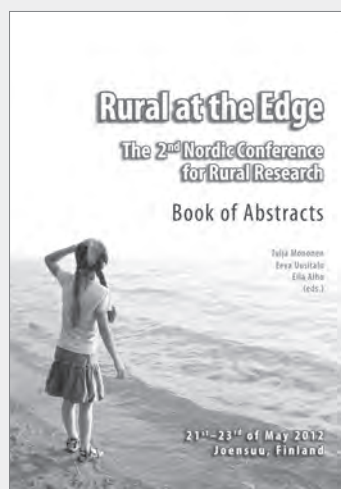

Maaseutututkimuksen konferenssissa Joensuussa pohdittiin maaseudun murrosta

Järjestyksessään toinen pohjoismainen maaseutututkijatapaaminen pidettiin toukokuussa. Noin 140 maaseudun tutkijan ja kehittäjän kokoontuminen saman katon alle toi mukanaan päivituksen tuoreimpiin tutkimuksiin ja valaisua siihen, mitä maaseutututkimuksessa on jatkossa luvassa. Seuraavasta Heli Siirilän kirjoittamassa kuvauksesta voit lukea tunnelmia seminaarista ja sen järjestelyistä. Konferenssin työryhmien ja kutsuesitelmien antia esitellään sivulta 83 alkaen. Yleisöä riemastuttaneeseen Samuli Moilaseen voit tutustua lukemalla Tuija Monosen kirjoittaman henkilöhaastattelun sivulta 74 ja konferenssin jälkeen järjestetyn kesäkoulun kuulumisia esittelee Juoni Ponnikas sivulta 91 alkaen.

Seuraava pohjoismainen maaseutututkijatapaaminen järjestetään kahden vuoden kulluttua Norjan Trondheimissa.

Kaikkien tapahtuman esitysten englanninkieliset tiivitelvät sisältävä abstraktikirja on ladattavissa pdf-tiedostona MUA:n internetsivuilta

HELI SIIRILÄ

Maaseutuasumisen teemaryhmä

Koreaa kesän tuntua ja keskusteluja maaseudusta

Tapaaminen järjestettiin aurinkoisessa ja lämpimässä Joensuussa toukokuun 21.–23. päivä. Päävastuullisena järjestäjänä toimi Maaseudun uusi aika -yhdistys eli tuttavallisesti MUA. Järjestelyissä yhteistyötahoina toimivat Maaseutuverkosto ja Itä-Suomen yliopiston Luonnonvara, ympäristö ja yhteiskunta -instituutti. Käytännön järjestelyt sujuivat mainiosti kongressipalvelu Karelia Expertin ansiosta. Lisäksi yhteistyökumppaneina olivat Joensuun kaupunki, Pohjois-Karjalan liitto ja Itä-Suomen yliopisto, jonka kampusalueella konferenssi järjestettiin. Kolmepäiväisen tapaamisen asiasisällöstä vastasi tieteellinen komitea, johon kuului jäseniä kaikista Pohjoismaista. Kansainvälisen konferenssin työkielenä oli englanti.

Tapaamisen otsikkona oli Rural at the Edge, maaseutu murroksessa. Monisyistä aihetta tarkasteltiin sekä kutsuesitelmissä että 15 työryhmässä: yhteensä niissä pidettiin yli sata esitystä. Työryhmien erikseen nimetyt aiheet käsittelivät monia maaseutuun liittyviä ajankohtaisia ilmiöitä, kuten monipaikkaisuutta, maaseudun liikkumistapoja ja liikennetarpeita, maaseutupoliittista ohjaamista ja politiikkaa sekä maataloutta. Työryhmät oli jaettu neljän pääteeman alle. Vapaasti suomennettuna teemat olivat:

1. Kulttuurit ja ihmiset, paikat ja identiteetit
2. Luonnonvarojen hallinta ja maiseman käyttö
3. Maaseudun talous ja yrittäjyys
4. Maaseudun politiikka ja toimintatavat.

Tulokset käyttöön yli rajojen

Maaseudun tutkijat kokoontuvat säännöllisesti eri yhteyksissä. Kokoontumisia on suomalaisten kesken, Euroopan tasolla ja maailmanlaajuisesti. Nyt pidetylle pohjoismaiselle kokoontumiselle tuntui olevan hyvät perustelut, sillä kuunnellella erityisesti ruotsalaisten ja norjalaisten esityksiä, näissä maissa vaikutti olevan käynnissä hyvin samanlaiset kehityskulut kuin Suomessa, minkä vuoksi suomalaisten kehittäjien kannattaisi seurata ja hyödyntää myös heidän saamiaan tutkimustuloksia. Suomalaisissa, ruotsalaisissa ja norjalaisissa yhteiskunnallisissa toimintatavoissa on luonnollisesti myös vaihtelua. Erot eivät kuitenkaan ole niin suuria, että naapurimaiden kokemukset pitäisi sen vuoksi ohittaa huomiotta.

Ohjelmassa perinteitä, paikallisuutta ja tulevia ammattilaisia

Ensimmäisen seminaari-illan ohjelmassa oli yhteinen illallinen, joka nautittiin Joensuun keskustassa sijaitsevassa Teatteriravintolassa. Vuonna 1914 rakennetulla, näyttävällä rakennuksella on pitkä ja erikoinenkin historia. Rakennus on alun perin toiminut kunnantalona, mutta myöhemmin siihen on liitetty muun muassa palolaitoksen toimintaa.

Kaunis rakennus yhdistettynä ikkunasta näkyvään vihreään luontoon rentoutti osallistujien mieltä väistämättä. Vaikutuksen varmisti taitava

pianisti Kemal Achourbekov, joka loi soitollaan tunnelmallisen ja rennon ilmapiirin. Eikä vatsaakaan unohdettu, sillä pöydät notkuivat karjalaisia herkkuja: kalaa, karjalanpiirakoita munavoin kera, leipää, laatikoita ja tietenkin karjalanpaistia, jälkiruokana nautittua marjapiirakkaa unohtamatta.

Toisen seminaaripäivän ohjelma käynnistyi intensiivisellä työryhmytyöskentelyllä. Keskellä päivää kuunneltiin kutsuesitelmiä kaksin kappalein ja tämän jälkeen siirryttiin taas työryhmiin. Päivä päättyi jälleen yhteiseen illalliseen, joka nautittiin joensuulaisessa opetusravintola Kiesassa¹. Nyt osallistujille tarjottiin hieman modernimmassa muodossa kalaa ja alueen kasviksia ja illallisen ympäristönä toimivat vastaremontoidun harjoitusravintolan modernit tilat. Ohjelmasta vastasivat paikalliset tähdet. Esiintymisen monitaituri Samuli Moilanen esitti karjalan murteella karjalaista Kalevi Koistista, jonka ongelmana oli kansainvälistymisestä liiaksi innostunut oma emäntä. Illan päätteeksi osallistujia houkutteli tanssilattialle Joensuun konservatorion musiikin opiskelijoista koottu bändi Viisi Ässää.

Kolmantena ja viimeisenä seminaaripäivänä oli vielä vuorossa muutaman työryhmän kokoontuminen sekä kaksi kutsuesitelmiä. Seminaari sai komean päätöksen, kun lavalle astui edellisen illan koomikko, mutta nyt oopperaa pianon säestyksellä laulanut Samuli Moilanen. Hän lauloi kaksi kappaletta ”Ma elän” ja ”Heili Karjalasta”. Yleisö oli liikuttunut ja piti tätä päätöstä vaikuttavimpana näkemäänään seminaarin päätöksenä. Kannatti siis istua salissa loppuun asti.

¹ Kiesa- eli kaurakiisseli on vanha Pohjois-Karjalan etelä- ja itäosissa käytetty jälkiruoka. Jälkiruoka valmistetaan akanaisista jauhoista. Kaurakiisseli on ollut perinteisesti karjalaisen juhlaaterian jälkiruoka. (Lähde: Opetusravintola Kiesan internetsivut: <http://www.pkky.fi/Resource.phx/pkky/amo/joensuup/palvelu- alat/kiesa/kiesasta.htx>.)

KUVA 1. Valokuvaaja ja maaseutututkija kamppailevat saman rajaamisongelman kanssa. Miten tallentaa laajasta kokonaisuudesta merkitykselliset elementit tarkoituksenmukaiseen otokseen. Kuvassa tiistain puheenjohtajana toiminut tutkija Maarit Sireni ja kutsuesitelmöitsijät professori Gunnel Forsberg Tukholmasta ja ympäristösuunnittelun professori Jørgen Primdahl Kööpenhaminasta

Merkityksellisiä valintoja ja pieniä tekoja tulevaisuudelle

Tarkkasilmäinen osallistuja huomasi muutamia mieluisia yksityiskohtia seminaarijärjestelyissä. Paikaksi oli valittu suurimpien suomalaisten yliopisto-kaupunkien sijaan Joensuu, joka Itä-Suomen yliopiston kampusalueineen osoittautui puitteiltaan mainioksi sijainniksi. Seminaari pyrki olemaan paperiton eli materiaalia oli tulostettu ja jaettiin mahdollisimman vähän. Kahvin kera syötävät leivonnaiset ja piirakat oli leivottu paikallisessa leipomossa. Tarjoilijoina toimivat alueen Martat. Opetusravintolassa järjestetyllä illallisella työskennelleet hotellija ravintola-alan opiskelijat saivat arvokkaan palvelukokemuksen suuresta ja monikansallisesta seurueesta. Lisäksi illallinen päättyi paikallisen nuorten bändin taitaviin ja tanssittaviin esityksiin.

Tämänkaltaisilla pienillä asioilla pystytään vaikuttamaan myönteisesti paikalliseen elinkeinoelämään ja jopa yhteisöllisyyteen. Tällaisilla pienillä teoilla voi olla merkittävä, nostetta luova vaikutus. Siinä iloista mietittävää meille, jotka järjestämme jatkossa seminaareja ja tapahtumia.

Konferenssin kutsuesitelmät pähkinänkuorissa

Maaseudun moninaiset, keskeiset haasteet ja mahdollisuudet piirtyivät esiin maaseudun murrosta käsittelevissä kutsuesitelmissä. Seuraavat Mia Vepsäläisen, Kati Pitkäsen, Mervi J. Hiltusen ja Katja Hyvösen kirjoittamat referaatit tiivistävät niiden sisältöä suomalaisen tutkijan näkökulmasta suomeksi. Teksteissä on käytetty alkuperäisiä englanninkielisiä otsikoita.

OLLI ROSENQVIST

Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius:

Rural at the edge of modernity

Professori Olli Rosenqvist esitelmöi konferenssissa aiheesta maaseutu moderniuuden murroksessa. Luento rakentui pitkälti teeman tieteenoteoreettiselle tarkastelulle. Rosenqvist haki tulkintoja maaseudun käsitteellistämiseksi usean vuosikymmenen ajalta, useiden eri filosofien ja teoreetikkojen kirjoituksista (Karl Popper 1978, Ilkka Niiniluoto 1990, Vasily Nalimov 1985, Henri Lefebvre 1991, Jaakko Hämeen-Anttila 2006, Keith Halfacree 2006). Yhdistämällä useita teoreettisia lähtökohtia Rosenqvist korosti maaseudun moninaisuutta, joka myös tutkijoiden tulisi tunnistaa nykyistä laajemmin. Erityisesti hän painotti maaseudun olevan relationaalinen tila, jossa yhdistyvät fyysinen ympäristö ja maaseudun sosiaalinen ja kulttuurinen merkitys. Nämä kaikki ulottuvuudet tulisi pystyä huomioimaan samanaikaisesti tehtäessä tulkintoja maaseudusta. Monilla eri tieteenaloilla, myös yhteiskunta- ja ihmistieteissä puhutaan relationaalisesta ajattelusta, jonka Ro-

senqvist katsoo haastavan perinteisiä, muun muassa aluerajauksiin perustuvia ajattelutapoja. Maaseudun nykyisessä murroksessa korostuvat yhteyksien ja prosessien merkitykset yli alueellisten, poliittisten ja toiminnallisten rajojen. Maaseutu merkitsee paitsi paikallisuutta, perinteitä ja suomalaisuutta myös maaseudun ja kaupungin vuorovaikutusta, kansainvälistymistä ja globaalia liikkuvuutta. Maaseudun nykyisessä murroksessa ovat merkittäviä innovatiivisuus, luovuus, uudet maaseudun käyttömuodot ja tavat elää maaseutua (esimerkkinä saappaanheitto ja suomalainen hulluus maaseudun positiivisena voimavarana). Maaseudun ja moderniuuden murroksessa tarvitaan yhteistä käsitystä ja ymmärrystä maaseudun moniulotteisuudesta.

Mia Vepsäläinen, Kati Pitkänen
ja Mervi J. Hiltunen

GUNNEL FORSBERG, *Department of Human Geography, Stockholm University*

Transnational migration transforming the countryside

Professori Gunnel Forsberg Tukholman yliopistosta esitelmöi maaseudun kansainvälistymisestä ja muuttoliikkeestä. Forsbergin mukaan kansainvälisen muuttoliikkeen myötä pohjoismainen maaseutu on uudenlaisten haasteiden ja mahdollisuuksien äärellä. Yksinomaan Ruotsin maaseutualueilla asuu noin 50000 ulkomailla syntynyttä asukasta, jotka edustavat noin 70 eri kansallisuutta. Joillain alueilla ulkomailla syntyneiden osuus on jopa yli neljänneksen. Tämän vuoksi ilmiö vaikuttaa voimakkaasti maaseudun väestörakenteeseen. Väestörakenteen muutosten ohella muuttajat tuovat mukanaan myös muita merkittäviä vaikutuksia. Näistä Forsberg nosti esille maaseutuyrittäjyyden, johon kansainvälistyminen on tuonut oman leimansa monikulttuurisen ruoka- ja palvelutuotannon kautta. Lisäksi kansainvälinen muuttoliike luo uusia yhteyksiä pohjoismaiselle maaseudulle, kun muuttajat yllä-

pitävät yhteyksiä aiempaan kotimaahansa ja sosiaalisiin verkostoihinsa. Omana merkittävänä vaikutuksenaan Forsberg mainitsi kansainvälistymisen vaikutukset maaseudun paikallisten hegemonisten sukupuoliroolien haastajana ja muuttajana. Forsbergin mukaan kansainvälinen muuttoliike maaseudulle tarkoittaakin kahtalaista poikkeavuutta. Yhtäältä muuttajat kuuluvat maaseudulla vähemmistöön, mutta toisaalta itse maaseutukin on poikkeavuutta urbaanista valtakulttuurista. Forsbergille tämä poikkeavuus on kuitenkin mahdollisuus. Hänestä monikulttuurisuus on nähtävä pikemminkin maaseudun kehitykselle myönteisenä tekijänä, jonka kautta avautuu uusia mahdollisuuksia niin maaseudun elinkeinotoimintaan kuin yhteisöllisyyteen.

Kati Pitkänen

JØRGEN PRIMDAHL, *Centre for Forest, Landscape and Planning, University of Copenhagen*

Rural landscape futures – Responses and visions in bottom-up strategy making

Jørgen Primdahl toimii maaseutu- ja maisemasuunnittelun professorina Kööpenhaminan yliopistossa. Hän puhui esitelmässään maaseutumaiseman muutoksesta ja maisemasuunnittelun uusista tuulista Tanskan maaseudulla. Vielä 1950-luvulla tanskalaista maaseutua hallitsivat kyläyhteisöt, joissa maatalous perustui pieniin perheviljelmiin ja paikalliseen työvoimaan. 2000-luvulle tultaessa tilakoot ovat kasvaneet huomasti, peltoja on yhdistetty ja maatalous teollistunut. Maanvilje-

lijä on nykyisin osa ylikansallista tuotantoketjua ja maaseudun asukkaat pendelöivät kaupunkeihin töihin. Vanhat maalaistalot ja maaseutumiljööt ovat monille myös vapaa-ajan, virkistykseen ja harrastusten tiloja ja paikkoja. Tämän päivän maaseutu on monimuotoinen ja monitahoinen sekoitus paikkoja ja virtoja, jossa erilaiset aktiviteetit, suhteet ja arvot esiintyvät rinnakkain, ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja synnyttävät toimintaa (Castells 2009). Uudenlainen maisema- ja aluesuunnittelu

(strateginen spatiaalinen suunnittelu) tähtää tämän moninaisuuden ymmärtämiseen ja pyrkii eri tahoja yhdistävän yhteissuunnittelun keinoin luomaan kestävästä ympäristöstä (Healey 2010). Primdahl totesi tanskalaisen maaseutusuunnittelun olevan käännekohtassa. Suunnittelun lähtökohdat ovat muuttumassa alueellisesta paikalliseen, sektorisuunnittelusta kokonaisvaltaiseen suunnitteluun ja asukkaita informoivasta suunnittelusta osallistavaan suunnitteluun. Esimerkkialueella Länsi-Jyllannin maaseudulla on useissa taantuvissa kylissä toteutettu maisemasuunnittelun yhteisprojekteja asukkaiden ja muiden osallisten ja toimijoiden kanssa. Projekteissa on suunniteltu ja toteutettu maaseutumaiseman kunnostustoimia, muun muassa metsittämiseen, maatalouden kestävään tulevaisuuteen, kulttuuriperinnön vaalimiseen ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen liittyen. Tavoitteena on ollut elvyttää kylien ja maaseudun elämää, houkuttaa uusia asukkaita ja luoda uusia työpaikkoja maatalouden rinnalle. Professori

Primdahl korosti johtopäätöksissään, että maaseutuun kohdistuvat poliittiset toimenpiteet näkyvät konkreettisesti paikallisessa maisemassa. Maaseutu on paikallisen ja ylipaikallisen kohtaamispaikka, jonka uudistamiseen ja kehittämiseen tarvitaan uusia toimintamalleja. Paikan luomiseen (place making) pystytään vaikuttamaan strategisen maisemasuunnittelun ja vuorovaikutteisen yhteissuunnittelun keinoin.

Lisätietoja (tanskaksi):

DIAPLAN Dialogbaserede planprojekter i kulturlandskabet www.diaplan.dk

Lähteet:

Castells, Manuel 2009. *The Rise of the Network Society*. 2nd Revised edition. Wiley-Blackwell.
Healey, Patsy 2010. *Making Better Places. The Planning Project in the Twenty-First Century*. Palgrave Macmillan.

Mervi J. Hiltunen

HILDE BJØRKHAUG, *Centre for Rural Research, Trondheim, Norway*

Sustainable food production at the Edge

Norjalainen maatalouskysymyksiin perehtynyt vanhempi tutkija Hilde Bjørkhaug tarkasteli esityksessään kestävästä ruoantuotantoon liittyvää tematiikkaa erityisesti Norjassa ja muissa Pohjoismaissa eli maatalouden reuna-alueilla. Miten näillä alueilla on vastattu kestävästä kehityksen haasteisiin ja kritiikkiin, jota pitkään harjoitettua tuotantokeskeistä maatalouspolitiikkaa kohtaan on esitetty? Bjørkhaugin mukaan nykyisessä maatalouspolitiikassa on pyritty löytämään vaihtoehtoja aiemmalle, lähes pelkästään tuotannon kasvua painottaneelle ajattelutavalle ja huomioidaan entistä paremmin myös ympäristön hyvinvointi ja maaseudun elinvoimaisuuden säilyminen. Muutos ei ole kuitenkaan välttämättä helppo, sillä siirtyminen kohti kestävästä maataloutta tarkoittaa monien maatalouden harjoittamista pitkään mää-

rittäneiden arvojen ja normien kyseenalaistamista. Toisaalta ympäristökysymys ei ole ainoa haaste, johon maatalouden on nykyisin pyrittävä vastaamaan. Varsinkin elintarvikeomavaraisuus on viime vuosien ruokakriisien myötä muotoutunut yhä ajankohtaisemmaksi teemaksi. Miten voidaan kestäväällä tavalla turvata ruoan riittävyys maailman kasvavalle väestölle? Bjørkhaugin mukaan Norjan kansallisessa maatalouspolitiikassa on painotettu tämän kysymyksen suhteen kansallista elintarvikeomavaraisuutta. Ruokaturva ei voi perustua pelkästään elintarvikkeiden kansainväliseen kauppaan, vaan ehdottoman tärkeää on turvata kansallisen maatalouden harjoittamisen edellytykset ja sitä kautta kansallisen huoltovarmuuden säilyminen. Keskustelu elintarvikeomavaraisuudesta on ollut varsin ajankohtainen keskustelunaihe myös

Suomessa, jossa Norjan tavoin on päädytty painotamaan kansallisen ruoantuotannon säilyttämisen tärkeyttä. Muutoinkin Bjørkhaugin esityksen perusteella näyttäisi siltä, että maatalouden nykyiset ja tulevat haasteet ja samalla niiden ratkaisuyritykset ovat Suomessa hyvin samankaltaisia kuin Norjassa tai ylipäätään Pohjoismaissa. Bjørkhaug painotti esityksessään Pohjoismaiden yhtenäisyyttä. Vaikka maatalouden rakenteissa onkin tiettyjä eroja eri Pohjoismaiden välillä, ovat ne silti monella tapaa hyvin yhtenäinen ryhmä.

Katja Hyvönen

JÓN ÞORVALDUR HEIÐARSSON, *University of Akureyri, Iceland*

The endless battle – Transportation in rural island at the Edge

Islantilainen ekonomisti ja fyysikko Jón Þorvaldur Heiðarsson luennoi konferenssissa Islannin maaseudun liikennejärjestelmien kehityksestä ja nykyisistä haasteista. Islanti on maantieteellisten olosuhteittensa vuoksi erityistapaus ja maaliikenteen kehitys on saarivaltiossa suhteellisen nuorta. Maanteiden ja rautateiden rakentaminen alkoi vasta 1800- ja 1900-lukujen taitteessa. Ennen sitä yhteydet kulkivat käytännössä meriteitse. Esi-
telmän alkuosa Islannin liikennejärjestelmien historiallisesta kehityksestä muodosti sinällään mielenkiintoisen tarinan ja tapauskuvauksen. Esi-
telmän yleisempänä antina voidaan kuitenkin pitää Heiðarssonin esiin nostamia liikennejärjestelmien nykykehitykseen liittyviä kysymyksiä, joista osassa voidaan nähdä yhtymäkohtia myös Suomeen. Koska liikenneväylähankkeet ovat yleensä varsin kalliita, nousee niiden yhteydessä väistämättä esiin kysymys siitä, minne kannattaa rakentaa ja miksi. Viime kädessä kysymys on maaseudun merkityksestä; nähdäänkö maaseudulla olevan sellaista tulevaisuutta, että sinne kannattaa investoida vai onko mielekkäämpää keskittää investoinnit kasvualueille. Löytyykö uskoa siihen, että investoinnit maaseudun liikennejärjestelmiin hyödyttävät koko yhteiskuntaa vai nähdäänkö investointien olevan kannattavia ainoastaan alueilla, joilla on paljon liikennettä. Kysymys ei kuitenkaan ole ainoastaan

kasvualueiden ja maaseudun välisestä kamppailusta. Heiðarsson nosti esiin myös kysymyksen siitä, millä perusteella liikennejärjestelmiä kehitetään maaseudulla ja mitkä alueet niistä hyötyvät. Voidaanko investoinnit suunnata vain tietyillä alueilla, kuten suosittuihin matkailukohteisiin. Kysymys on siis viime kädessä alueellisesta tasa-arvosta; palveluiden ja työpaikkojen saavutettavuudesta, teollisuuden investointimahdollisuuksista ja Islannille keskeisestä elinkeinoalasta matkailusta. Investointien kohdistamiseen liittyvien kysymysten ohella Heiðarsson muistutti, että kysymys on myös kamppailusta sen suhteen kenen maksettavaksi liikenneväylähankkeet koituvat. Tähän liittyen hän nosti esiin uudenlaisten rahoituskeinojen mahdollisuuden esittelemällä tapausta, jossa paikalliset toimijat esittivät vaihtoehtoa, jossa hallitus lainaisi rahat tunneliprojektiin ja laina maksettai-
siin aikanaan takaisin tietulleina. Vaikka tällaiset aloitteet saavat usein epäilevän vastaanoton, voi niistä löytyä uusia avauksia liikennejärjestelmien rahoitukselle myös maaseudulla.

Mia Vepsäläinen

Työryhmissä syvemmälle pääteemoihin

Rural at the Edge eli maaseutu murroksessa pääotsikon alle muodostettujen neljän pääteeman (ks. s. 81) mukaan ja kautuneita työryhmiä konferenssissa oli kaikkiaan 15.

Julkaisemme neljän työryhmän koonnat. Niissä pureudutaan tutkimustuloksiin, jotka koskevat alkutuotannon ja jalostuksen merkitystä maaseudun kehittämisessä, ihmisen ja eläimen, ja erityisesti hevosen, suhdetta ja merkitystä siltana maaseudun ja kaupungin välillä sekä vapaa-ajan asumista ja siihen liittyvää elämän monipaikkaisuutta. Yhdessä työryhmässä tutkijat pohtivat puolestaan maaseudun seesteisyyttä ja hiljaisuutta.

Kuvassa päätöspäivänä puhetta johtanut Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin professori Pirjo Siiskonen

KATI PITKÄNEN JA DIETER K. MÜLLER

Umeå University, Department of Geography and Economic history

Vapaa-ajan asuminen ja maaseudun muutos

Second homes and rural change -teemaryhmä kokosi maaseutututkijoita keskustelemaan vapaa-ajan asumisen ja maaseudun suhteesta. Ryhmässä oli yhdeksän esitystä, jotka käsittelivät aihetta eri näkökulmista suomalaisin, ruotsalaisin, venäläisin ja puolalaisin esimerkein. Vapaa-ajan asumisen ja maaseudun suhdetta lähestyttiin vapaa-ajan asukkaiden ja paikallisyhteisön suhteen, vapaa-ajan asumisen kokemuksellisuuden sekä vapaa-ajan asumisen historiallisen muutoksen ja alueellisten muotojen näkökulmasta. Esitysten perusteella vapaa-ajan asuminen on niin määrällisesti kuin toiminnallisesti yhä merkittävämpi osa eurooppalaista maaseutua. Ryhmän puheenjohtajina toimivat Dieter K. Müller ja Kati Pitkänen.

Kristina Svells ja Seija Tuulentie tarkastelivat

vapaa-ajan asumisen merkitystä maaseudun ja matkailun kehittämiseksi. Svellsin kohdealueella, Merenkurkun saariston maailmanperintöalueella, ja Tuulentien tutkimalla Pallas-tunturilla vapaa-ajan asukkaat muodostavat merkittävän paikallisen intressiryhmän. Molemmat olivatkin kiinnostuneita vapaa-ajan asukkaiden asennoitumisesta matkailun kehittämiseen. Tuulentien mukaan erot paikallisten ja vapaa-ajan asukkaiden asennoitumisessa ovat pieniä, mutta vuorovaikutuksen lisääminen ryhmien välillä hyödyttäisi alueen kehittämistä. Linda Lundmark ja Roger Marjavaara sekä Dieter Müller lähestyivät vapaa-ajan asumisen ja maaseudun suhdetta kokemuksellisuuden näkökulmasta. Maaseudun merkitys vapaa-ajan asumista motivoivana tekijänä ei näiden tutkimusten perusteella ole

niin yksiselitteinen kuin voisi kuvitella. Aiempi kokemus maaseudusta ei vaikuta vapaa-ajan asuntojen käyttöön ja vapaa-ajan asumiseen voi liittyä myös negatiivisia tuntemuksia.

Katja Rinne-Kosken esityksen teemana oli monipaikkainen elämäntapa ja monipaikkaista elämäntapaa elävien ihmisten suhde eri asuinpaikkoihinsa, mikä haastaa myös perinteiset käsitykset kuntalaisuudesta. Vastaavasti Inna Kopotevan esityksessä yhdistyivät niin yksilön kokemus kuin vapaa-ajan asukkaiden suhde paikallisyhteisöön. Kopoteva vertaili tutkimuksessaan venäläiselle maaseudulle tyypillisiä vapaa-ajan asumisen (datša) muotoja ja merkityksiä. Olga Lipkina kävi läpi venäläisen vapaa-ajan asumisen historiaa aina 1700-luvulta nykypäivään todeten muun muassa, että Suomi houkutteli jo 1800-luvulla venäläisiä vapaa-ajan asukkaita samoista syistä kuin nykyään.

Adam Czarnecki esitteli vastaavasti tutkimusta vapaa-ajan asumisen alueellisesta levinneisyydestä Puolassa. Czarneckin tutkimus on vuosikymmeniin ensimmäinen kattava maaseudun vapaa-ajan asuntoja käsittelevä tutkimus Puolassa ja uraauurtava, sillä vapaa-ajan asuntojen tilastointi on maassa varsin puutteellista. Pohjoismaidenkaan tilastointi ei aina ole niin tarkkaa kuin haluaisimme kuvitella. Tämän todisti Kati Pitkäsen, Maija Sikiön ja Antti Rehusen tutkimus, jossa tarkasteltiin tyhjäksi rekisteröidyn asuntokannan käyttöä Suomen maaseutualueilla. Tutkimuksen mukaan suurinta osaa tyhjäksi rekisteröidyistä maaseudun pientaloista käytetään todellisuudessa vapaa-ajan asumiseen, mikä tarkoittaa samalla sitä, että suomalainen vapaa-ajan asuntokanta on tilastoitua huomattavasti suurempi.

ILKKA LUOTO

Vaasan yliopisto, aluetiede

Seesteinen ja hiljainen maaseutu

Rural Tranquillity -työryhmän teemana oli maaseudun hiljaisuus ja seesteisyys laajasti käsitettynä. Vastauksena lähtölaukaukseen saimme kahdeksan tiivistelmää, joista kuusi selviytyi kalkkiviivoille Joensuussa. Puheenjohtajina toimivat Ilkka Luoto ja Mariann Villa.

Jouni Kaipainen raotti hiljaisuuden verhoa taloustieteen näkökulmasta ja kehittämisen välineenä. Hiljaisuus on haasteellinen käsite, koska se tarkoittaa eri asioita eri ryhmille. Teoreettiset perinteet nojaavat maiseman parantavaan vaikutukseen sekä muodikkaaseen vihreä hoiva -ajatteluun. Anniken Førde ja Tone Magnussen analysoivat esityksessään Vadsøn ja ja Herøyn kulttuurimaiseman arvottamista ja muutosta Pohjois-Norjan rannikolla. Johtopäätös oli, että esteettiset arvot eivät kohtaa vallalla olevia maatalouskäytänteitä ja maankäyttömuotoja.

Eeva Aarrevaara kertoi perinneyliön arkkiteh-

tuurin merkityksestä. Suojelun sekä uusien asukkaiden avulla maaseutumaisema voidaan säilyttää elävänä. Samalla on mahdollista tarjota hidastettua ja yhteisöllistä elämäntapaa kaupunkilaisille, jotka etsivät elämänmuutosta. Noora Vikmanin opastamana kuulosteltiin äänimaisemia maaseutualueilla. Hän käytti esimerkkeinä kokemuksiaan matkailuyrityksistä Ilomantsin ja Lieksan (Kolin) alueilta. Hiljaisuutta tarjotaan yhä useammin matkailutuotteena. Se voi kuitenkin menettää sisältönsä tuotteistamisen yhteydessä.

Pia Heike Johansen avasi maaseutumaisen tilan tulkintoja tanskalaisen tapausesimerkin valossa. Tunteiden ja paikan tunnun syntymisessä keskeistä ovat mahdollisuus säädellä sosiaalisten suhteiden määrää sekä ympäristön aistittava seesteisyys. Oma esitykseni käsitteli hiljaisuuden teoreettista määrittelyä perustuen Keski-Pohjanmaalla kerättyyn

paikkakertomusaineistoon. Martin Heideggerin ajatusten siivittämänä maaseutumainen tienoo tiivistyi lopulta viiden eri hiljaisuusmuodon käsittäväksi seesteisyydeksi.

Taolaisessa filosofiassa tavoitellaan opettamista

ilman sanoja ja toimintaa ilman tekoja – eli asiat vain tapahtuvat hiljaisuudessa. Emme kuitenkaan olleet äänettämiä, vaan kävimme syvällisiä keskusteluja. Ne jatkuvat tulevaisuudessa jossakin muodossa tai todellisuudessa.

NORA SCHUURMAN JA MAARIT SIRENI

Itä-Suomen yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos

Hevoset maaseudun ja kaupungin rajalla

Hevosen roolin muutos työhevosesta vapaa-ajan kumppaniksi on lisännyt hevosharrastuksen suosiota viime vuosikymmeninä, mikä näkyy hevosten pidon ja hevosalan yritystoiminnan kasvuna kaikissa Pohjoismaissa. Yhteiskuntatieteissä hevosen muuttuvaa roolia on tutkittu eri näkökulmista. Se voidaan nähdä osana laajempaa ihmisten ja eläinten välisten suhteiden muutosta, mutta sitä voidaan tarkastella myös esimerkiksi uutena luontoperustaisena maaseudun ja kaupunkien välimaastoon sijoittuvana toimintana. Näitä kysymyksiä käsiteltiin myös työryhmässä *Cantering at the Edge: Encounters between humans and horses in the rural*, jota koordinoivat Rhys Evans, Nora Schuurman ja Maarit Sireni.

Työryhmässä oli kolme esitystä. Aluksi Nora Schuurman pohti hevosenomistajien suhdetta hevosuuteen, omaan hevoseen liitettyjä odotuksia ja hevosuhteessa ilmeneviä konflikteja lähestymällä niitä onnellisuuden sekä ihmisten ja eläinten välisen, ole-

tetun sopimuksen näkökulmista. Hevoskulttuurissa tämä sopimus ymmärretään siten, että omistaja pitää huolta hevosen hyvinvoinnista, ja hevosen tehtävänä on täyttää omistajan odotukset. Aina näin ei käy, ja konflikteista selvittää eri tavoin riippuen siitä, miten niiden syyt tulkitaan. Tämän jälkeen Maarit Sireni ja Taija Kaarlenkaski esittelivät tutkimustaan naisista hevosalan yrittäjinä sekä ratsastusta harrastavista, pääasiassa kaupunkitaustaisista lapsista ja nuorista, joille hevostoiminta on tärkeä yhdysside luontoon ja maaseudulle. Lopuksi Rhys Evans esiteli tutkimushanketta, jossa pyritään hevosmatkailun keinoin edistämään alkuperäisrotuisten hevosten asemaa Norjassa, Islannissa ja Färsaarilla. Tapaukset olivat keskenään hyvin erilaisia: Islannissa paikallisten hevosten käyttö retkillä ja vaelluksilla on laajamittaista liiketoimintaa, Norjassa tällainen toiminta on vielä vähäistä, ja Färsaarten pientä alkupe- räisrotuisten hevosten kantaa on tarkoitus esitellä matkailijoille vain nähtävyytenä.

MINNA MIKKOLA

Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti

Alkutuotannon ja jalostuksen merkitys maaseudun kehittämisessä

Minna Mikkolan ja Carina Tikkanen-Kaukasen koordinoiman The role of primary production and food processing in rural development -työryhmän kysymys koski maatalouden ja elintarviketeollisuuden merkitystä maaseudun kehitykselle. Vastaukset käsitelivät markkinoinnin ja tieteellis-teknisten hallinnollisten järjestelmien tukea arvoketjun uhanalaiselle alkuosalle.

Marjo Särkkä-Tirkkonen ja Mona Turpeinen tutkivat EU:n alkuperämerkkien käyttökokemuksia Suomessa. Vaativa merkintä mahdollisti viestinnän omaleimaisuudesta, edisti markkinointia ja tuki maaseudun elinkeinoja. Marjo Särkkä-Tirkkonen, Teija Rautiainen, Sinikka Mynttinen ja Johanna Logrén analysoivat venäläisten matkailijoiden kokemuksia suomalaisesta ruoasta. Hyvää Suomesta -merkki tunnettiin hyvin ja suomalaisia elintarvikkeita pidettiin korkealaatuisina. Suomalaisen elintarvikkeiden ja keittiön markkinoinnin kehittämisestä hyötyisivät paikalliset toimijat ja vienti. Leena Viitasalo tutki pienyritysten mahdollisuuksia epäsymmetrisissä liikesuhteissa. Tulokset korostavat vuorovaikutus- ja voimavarojen hallintataitojen merkitystä pienyritysten kehitykselle. Hannele Suvanto etsi lihantuottajien ja jalostajan välisen luottamuksen ja sitoutumisen rakentumista kommunikaatiossa; avoin viestintä voimistaa luottamussuhteiden kehittymistä. Jesper Manniche analysoi Bornholmin saaren turismia elämystalouden kasvuna. Tuottajat siirtyivät markkinapintaan kertomaan tarinoita (tavanomaisesta) tuotannostaan ja tarjosivat näin palveluiden kuluttajille autenttisuuden kokemuksen. Katja Hyvönen pohti kansalaisjärjestöjen ja kansallisten organisaatioiden vaikutusta lähiruoan markkinoiden kehittymiseen. Järjestöjen edistäessä pienimuotoista paikallistamista organisaatiot suuntautuivat valtavirtaistuneen järjestelmän kehittämiseen. Fulvio Rizzo etsi tuottajien näkemystä heitä tukevien kansallisten

organisaatioiden vaikutuksesta elinkeinon edistämiseksi. Organisaatioiden tuki nähtiin melko heikkona, mikä kertoo politiikkatoimien kehittämistarpeista.

Lars Widell ja Lars Petterson osoittivat Salmonella-ohjelman taloudellisen merkityksen ruotsalaisille tuottajille arvioimalla säästyneitä kuluja. Jos torjuntaohjelmaa ei olisi, karjojen koko ja keskinäinen sijainti vaikuttaisivat tartuntojen leviämiseen ja niiden hoito aiheuttaisi kuluja. Karjojen sijainnin huomioiva talousmalli arvioi viljelijöiden hyötyvän noin 20 miljoonaa euroa vuodessa säästyneinä kuluina. Minna Mikkola ja Helena Kahiluoto pohtivat ekotalouden ja biotalouden yhdistämistarpeita suomalaisessa luomumaidontuotannossa. Korkean teknologian käytännössä ulkopuolisilta suljetut ja äärimmäisen tehokkaat biotalouden tuotantojärjestelmät voisivat tarjota teknisiä sovelluksia avoimiin ja eettisesti tehokkaisiin ekotalouden järjestelmiin.

Esitykset korostivat alkutuotannon, jalostuksen, kaupan ja politiikan toimien keskinäistä verkostoitumiskehitystä, joka sitoo alkutuotannon yhä tiiviimmin osaksi kestävän kehityksen kansalaisyhteiskuntaa. Uudet teknis-tieteelliset järjestelmät, kuten biokaasun tuotanto ja salmonellan torjuntaohjelmat, merkitsevät terävää, tieteellistä alkutuotantoa tukevaa yhteistyötä, jota viranomaisten tulisi politiikkatoimillaan kehittää. Yhteiskunnallinen markkinointi elintarvikkeiden alkuperä- ja tuotantotapamerkkeinä kietoo alkutuotannon kehittämisen entistä tiiviimmin hallinnollisiin järjestelmiin. Myös elämysteollisuus uutena alkutuotannon konseptina mahdollistaa liiketoiminnan laajentamisen; esitykset hahmottivat maatalouden uusia mahdollisuuksia syvästi yhteiskunnallisena kestävän kehityksen elinkeinona.